

Pražský hrad

LADISLAV NOVÁK

Výrazným rysem politiky našeho socialistického státu je péče o uchování a zhodnocení kulturně historického dědictví, které nám nechaly doby minulé. Výraznost nebo specifická činnost této činnosti oproti dobám předválečným je v tom, že naše společnost přistupuje k této problematice u vědomí jejího velkého významu pro formování nového socialistického člověka, který při uskutečňování pokrokových idejí socialismu a komunismu současně čerpá poučení, národní hrdost i zdravé přesvědčení o správnosti svého díla z bohaté a slavné minulosti našich národů.

Přitom v této oblasti naší politiky nejde o pouhé konzervování historie a jejích památníků, ale o jejich přiblížení dnešku i o využití pro současné potřeby naší dnešní, již v socialismu žijící generace.

Je proto pochopitelné, že v rámci péče o kulturně historické dědictví je věnováno první místo Pražskému hradu, jako naší nejvýznamnější kulturně historické památce, sídlu hlavy státu, symbolu naší státní nezávislosti a svrchovanosti, symbolu jednoty dvou bratrských národů Čechů a Slováků a místu, kde se konají nejvýznamnější politické akce celostátního významu.

S příchodem dělnických presidentů na Pražský hrad začala se postupně uskutečňovat i myšlenka, že Hrad patří všemu lidu a má být postupně zpřístupňován tak, jak probíhají úpravy a rekonstrukce jednotlivých objektů, a poskytovat tak

návštěvníkům poučení, oddech a zábavu.

Záměr byl, na rozdíl od dřívějších dob, pojat jako komplexní a dotýkal se nejen chráněné oblasti Pražského hradu, ale i širšího areálu, který s ní tvoří nedílný a organický celek. V tom se poprvé a podstatně odlišil od všech předchozích úprav a rekonstrukcí, které se vesměs zabývaly jen dílčími problémy zejména reprezentativních částí, a pokud zasáhly i do zevních urbanistických otázek, pak zpravidla bez výhledu na realizaci.

Pro záměr tak rozsáhlý, jako je komplexní rekonstrukce Pražského hradu a úpravy i rekonstrukce jeho přilehlého okolí, navazujícího na město, bylo nutné vytvořit podmínky umožňující tak mnohostrannou činnost zvládnout. Přitom se ukazoval každý ověřovaný zásah, ať již organizační nebo technický, podstatně složitější, než za jaký byl do té doby pokládán. Postupně bylo vybudováno široké zázemí pro činnost archeologů, uměleckých historiků, architektů, výtvarníků i konstruktérů, zúčastňujících se připravovaných a realizovaných staveb jako řešitelé jednotlivých úkolů nebo poradci a experti. Dosud zaostávající průzkumné práce jsou postupně doplňovány a vzájemně sladěny tak, aby poskytovaly potřebné podklady k projektové přípravě a v průběhu realizací. Mnohé z nich otevírají málo známé a do té doby nevyřešené teoretické otázky, zejména ve způsobu provádění památkové péče a v možnostech uplatňo-

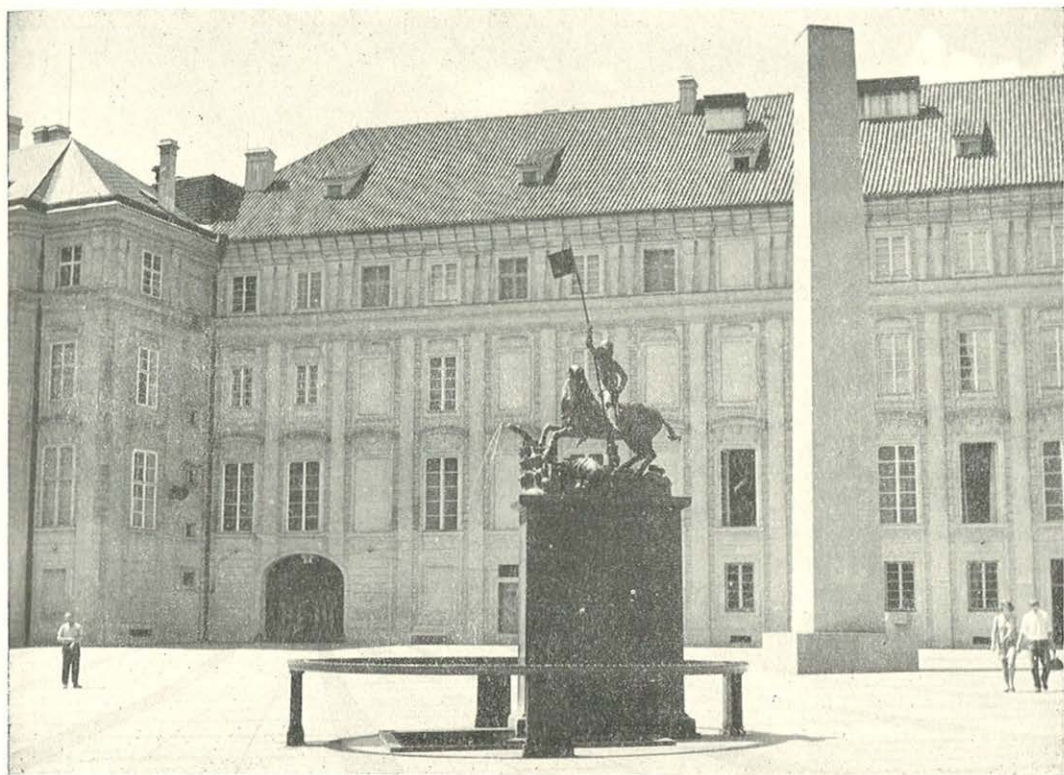
Pražský hrad (foto J. Janatková)

vání nových materiálů i soudobých forem ve výrazném historickém prostředí. Živý a náročný provoz si vyžádal pečlivé zvažování účelových změn ve funkci objektů a míry novodobých technických zařízení a instalací, ovlivňujících stavební i památkovou hodnotu konstrukcí.

Komplexní pojetí rekonstrukce a úprav Pražského hradu se nemohlo spokojit jen se záchranou jeho architektonických a uměleckých hodnot. Prohloubení historických, umělekohistorických a stavebních průzkumů si samo o sobě vyžádalo oživit a znovu prověřit bohaté archivní sbírky a s tím i znovu zhodnotit rozsáhlý fundus užitkových i uměleckých předmětů, který přes dlouhé období nezájmu a stálých odvozů na Pražském hradě zůstal. Na světlo přicházejí staré inventáře, různé dokumenty, jejichž vědecké zhodnocení, jako v případě obrazových sbírek, přináší pozoruhodné výsledky. Převzetí péče o kapitulní inventář a archiv podstatně rozšířilo nejen bohatství sbírek Pražského hradu, ale i znalosti o jeho historickém vývoji. Doslovně mravenčí práce spojené s uspořádáním archivních sbírek, listin a dokumentů nám umožní se postupně seznámit i s těmi dokumenty, které jsou mimo území našeho státu, v jiných archívech, a tak doplnit naše znalosti historických faktů. Tichým svědectvím důležitosti péče o archivní dokumenty je stále rostoucí zájem cizích badatelů i zahraničních institucí o jejich vědecké prostudování.

Jak již bylo dříve uvedeno, týkají se proponované a prováděné rekonstrukce především tzv. chráněného území Pražského hradu, tj. území jeho románských a gotických hradeb, rozšířeného o zahradu Královskou a zahrady Lumbeho při severní hranici. Snaha po vytvoření urbanisticky uceleného komplexu vedla v do-

hodě s NV Praha k vyhlášení zájmové oblasti přibližně v hranicích pozdějších barokních hradeb, rozšířené o Letenské sady, tvořící širší východní předpolí, a o Malostranské zahrady, tvořící jižní předpolí. Na tomto území provádí NV Praha všechny úpravy, rekonstrukce a stavby po předchozí konzultaci s Kanceláří prezidenta republiky tak, aby byla zachována jednotná koncepce. Rekonstrukce a úpravy uvnitř chráněné oblasti Pražského hradu záleží především v asanacích a úpravách památkových a reprezentačních objektů, dále v předlažbách a nových výdlažbách nádvoří a vnitřních komunikací, v úpravách přístupů a konečně v úpravách a rozšiřování zahrad a parků. S tím jsou spojeny i poměrně velké práce restaurátorské, ať již jde o plastiky, nástěnné a stropní malby, obrazy, gobelíny, nebo o výrobky uměleckých řemesel. Jedním z nejvýznamnějších úkolů při rekonstrukci objektů uvnitř Pražského hradu byla volba jejich vnitřní náplně a nového účelového poslání. Je samozřejmé, že požadavek oživení a zpřístupnění se nutně odráží i v celkové ideové koncepci, odpovídající požadavkům a potřebám naší současnosti, tj. soudobému názoru. Vznikne tak celá řada námětů zaměřených k novému účelovému poslání budov; z nich některé již byly nebo jsou realizovány, jiné se ještě připravují. V rozsáhlém komplexu reprezentačních a úředních objektů zahrnutých do společného označení Nový palác došlo k dílčím, ale velmi významným rekonstrukcím zejména v tzv. Středním křídle a v severním a západním křídle, z nichž zřízení Obrazárny Pražského hradu v bývalých Ferdinandových a Rudolfových konírnách je možno označit za velmi úspěšné. Jednou z prvních realizací celkového záměru bylo zřízení Domu československých dětí

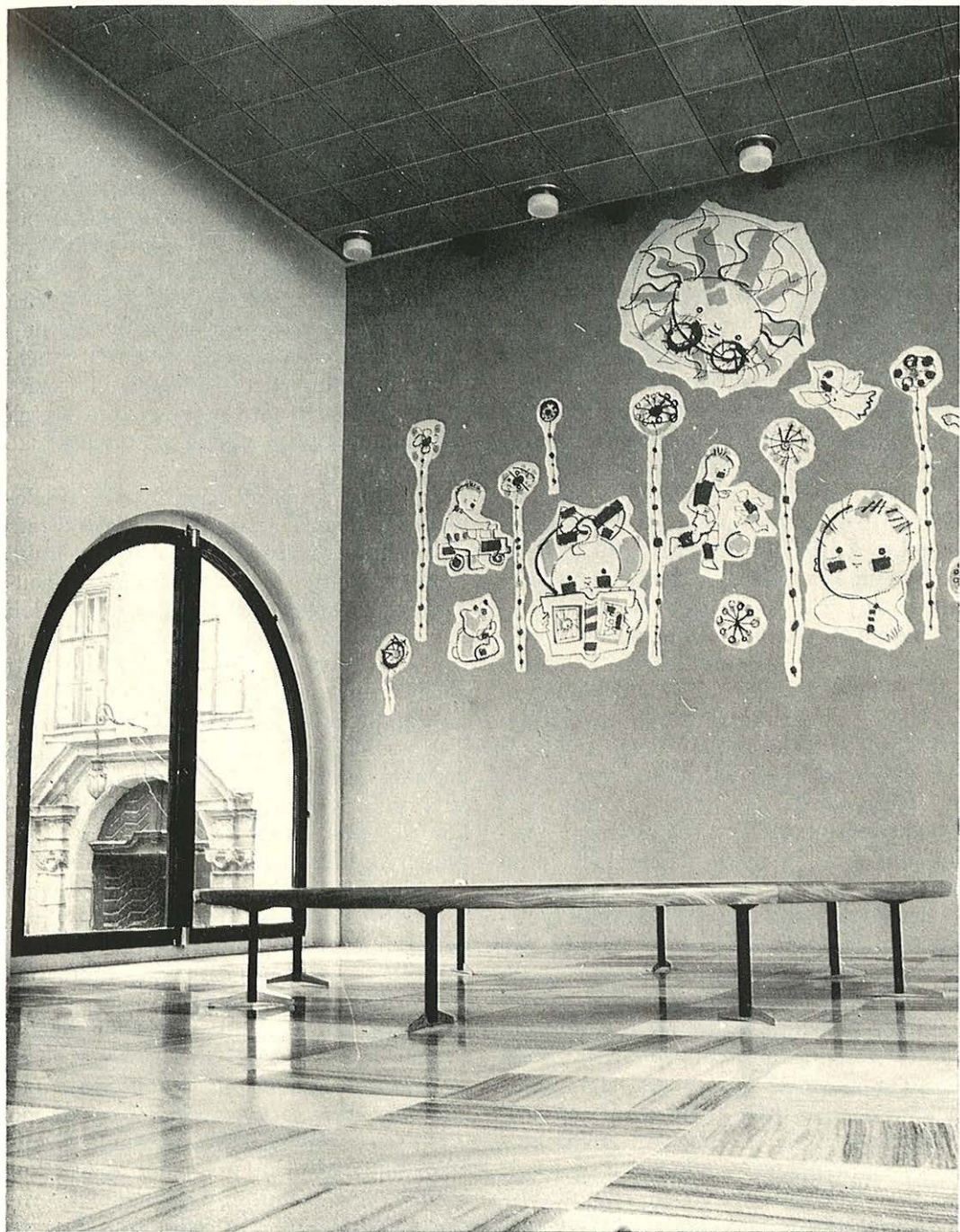
Úprava třetího nádvoří Hradu (foto J. Janatková)

v budovách bývalého purkrabství, jehož celková nesporně zajímavá rekonstrukce a vnitřní instalace otevřela celou řadu závažných otázek, spojených jak s využíváním, tak i mírou architektonických zásahů v památkových objektech. Současně se provádí rozsahem dosud největší rekonstrukce komplexu Jiřských klášterů a Jiřské baziliky s cílem využít jej pro kulturně politické účely. Výrazným příkladem složitosti rekonstrukce jsou úpravy objektů a budov severního průčelí Pražského hradu, které umožní otevřít pro veřejnost parkánovou cestu podél severní středověké fronty Hradu s jedinečným výhledem na Míčovnu, Belvédér

a Královskou zahradu. Z celého průčelí bylo dosud realizováno rozšíření Vikárky, opravy Bílé věže a Zlaté uličky včetně Obranné chodby a Daliborky. Rekonstruuje se věž Mihulka, objekty přilehlé a východní části Jiřského kláštera, Mladotův dům a připravuje se i zatímní úprava tzv. Mockerových domů na Jiřském náměstí. Dlouhodobým úkolem je celková rekonstrukce a restaurace Starého paláce, kde je počítáno s instalováním muzea stavebního vývoje Pražského hradu, jehož prvá část — ve formě expozice archeologických nálezů v dolních románských síních a k ní připojeného lapidária v prostoru vykopávek pod III. nádvořím — byla již usku-

Úprava druhého hradního nádvoří se studnou ze 17. stol. (foto J. Janatková)

Úprava Domu československých dětí v bývalém purkrabství

tečněna. Postupně jsou prováděny dílčí úpravy a restaurátorské práce ve Svato-vítské katedrále, jejíž celkový stav rovněž vyžaduje stálou intenzivní stavební a památkovou údržbu. Značná péče byla věnována zejména restauraci fresk v kapli sv. Václava, ve které byla osazena gotická okna s použitím nové výtvarné i materiálové koncepce zasklení. Do rámce současného záměru je nutno zařadit již dříve realizované úpravy kaple sv. Kříže na II. nádvoří s expozicí předmětů ze svatovítské klenotnice. Do výčtu již uskutečněných prací je nutno zahrnout i předlažbu II. nádvoří a celkovou úpravu zahrad Na Valech a Rajské, které byly rozšířeny o barokní zahradu s hudebním pavilónem a o vyhlídkovou terasu. Svědectvím soustavné péče o zahrady přiléhající a sousedící s Pražským hradem je i současně prováděná rekonstrukce a přestavba bývalé Kajetánské zahrady pod vyhlídkovou rampou, která v další etapě bude terasami s romantickými schodišti propojena s Nerudovou ulicí. Vznikne tak možnost nového zahradního přístupu k hradním prostorům. Uvedeným výčtem není zdaleka ještě zachyceno vše, co je v záměru obsaženo.

Od počátku sledoval celkový záměr nejen úpravy a rekonstrukce vlastního hradního areálu, ale i jeho urbanistické začlenění do rámce města. Zde vznikly některé zcela nové, do té doby téměř neřešené problémy. Týká se to hlavně všech přístupů k Pražskému hradu, zejména pak jeho vhodného navázání na komunikační spoje a veřejné dopravní prostředky. Byla proto věnována pozornost jeho předpolím, z nichž každé má svoji zvláštní charakteristiku, a technicky i architektonicky správné vyřešení může ovlivnit nejen vzhled, ale i provozní podmínky širokého hradčanského okolí. Z tohoto hle-

diska je věnována mimořádná péče přístupům k Pražskému hradu ze severního předpolí, které umožňuje zřízení rozsáhlých parkových ploch v místech nyníjší tzv. Lumbeho zahrady a úpravu celého prostoru, navazujícího na severní části města a poskytujícího dobré dopravní možnosti i krásné, dosud málo známé pohledy na severní hradčanské panoráma a strahovskou kotlinu. Právě prováděná rekonstrukce Chotkovy silnice otevírá rovněž velmi zajímavé pohledy na nejstarší část Hradu a umožňuje zpřístupnění Jeleního příkopu a v budoucnosti i otevření dnes nepřístupných a neupravených zahrad na Opyši — dávné svatováclavské vinice.

Západní předpolí představuje především Hradčanské náměstí tvořící s Pražským hradem téměř jednotný ansámb. Také v tomto případě vyvolávají současné rekonstrukce Pražského hradu tlak na urychlení konečných úprav severní fronty náměstí a tím i na rozhodnutí o správném využití objektů.

Jižní předpolí je v podstatě určeno malostranskými zahradami, tvořícími zelené podnoží hradčanského panorámatu od Vltavy. Stav těchto zahrad a jejich rokokových teras, altánků a zátiší je dosti neutešený a kontrastuje s pečlivou úpravou zahrady Na valech a Rajské. I když nejde v tomto případě o chráněné území Pražského hradu, připravují se ve studiích a projektech konečné úpravy, které budou realizovány ve spolupráci s NV Praha. Výrazem trvalého a vžitého vztahu Pražského hradu k jeho širokému okolí se stane Cesta socialismu, která spojí Letenské sady, parky a sady Pražského hradu se zahradami Strahovskou, Seminářskou, Petřínem a sady Kinského. Vznikne tak jedinečný vyhlídkový prospekt, jehož některé úseky jsou již v té

nebo oné formě uskutečněny. Architekti a výtvarníci najdou tu příležitost k společnému dílu, kterým by měla celková koncepce úprav a rekonstrukcí v této charakteristické a nejkrásnější části města vyvrcholit.

Již dnes je tedy možno říci, i když ještě hodně práce máme před sebou, že se daří v plném rozsahu uskutečňovat onu celkovou ideově politickou koncepci výstavby, přestavby, rekonstrukcí a úprav Pražského hradu, zahrnující v sobě celou širokou

škálu od ideově politických cílů až po poskytnutí zábavy, oddechu, poučení a osvěžení pro široké masy návštěvníků. Život a ruch na Pražském hradě, který neustává ani v zimních měsících, je přesvědčivým a názorným dokladem toho, že je to správná cesta, o čemž svědčí i početné ústní výroky, zápisy a dopisy návštěvníků z domova i zahraničí. To je i pro nás současně dalším závazkem, abychom v uskutečňování této koncepce pokračovali.